Sári László

Merre van a végtelen?

„A végtelen utáni vágyódásban rejlik a filozófia lényege." (K. W. F. Schlegel)

„Aki fel tud szállni…, hogy utazzék a végtelenségben, annak mi szüksége lehet még egyébre?" (Csuang-ce)

Mi dolgunk a végtelenben? A lázas keresés. A látomás hajszolása a végtelen bíborködvárában. Akinek a végtelen bíborködvára megragadhatatlan, annak félelmetes és fenyegető a végtelen. Rémek lakják, kísértetek, halhatatlan szellemlények, minden csupa rejtély és homály. De sokáig nem árulja el magát, pont olyan, mint a valóság. Nem tudjuk, hol kezdődik a végtelen. Fogalmunk sincs, mikor lépjük át a biztonságos véges világ határát, amelyen túl az emberek már szellemlények, s a valóság látomás. Hol járunk egyáltalán? És merre tart itt a lét, merre tart az idő? Mi itt a mérték?

Megválaszolhatatlan kérdések. De menni kell, oda űz a vágy.

A leküzdhetetlen vágy az ismeretlen leküzdésére.

Izgató, csábító, ráadásul ellenáll.

Az értelem küzdelme itt értelmetlenség.

Az értelem hiába vágyik a végtelenre, sehol nem találja. Sorsa az örökös keresés, a megismerés hiábavalósága. Az értelem úgy kívánja megragadni a végtelent, hogy közben végessé teszi. Birtokolni, uralni akarja. Az értelemnek nincs más eszköze a megismerésre. Az értelemnek nélkülöznie kell az értelem módszereit.

„Utánzom az Idők futását / s tanyámon a nagy Mindenség időz."

(Lu Jün)

Felfogni és megismerni a végtelent két különböző dolog. *Felfogni* azt jelenti, hogy tudomásom van róla, tudom, hogy egyszerre fizikai és szellemi kiterjedésű. Ilyen a természete. A végtelen az öntudat, a tér és az idő meghaladása. *Megismerni* azt jelenti, hogy kapcsolatba kerülök vele. Igen szoros, fizikailag meghatározható kapcsolatba. E kapcsolat csakis oly módon jöhet létre, hogy a megismerő kilép önmagából, azonosul a végtelennel, majd benne újra megtalálja magát. Megtörtént a végtelenbe helyezkedés, létrejött az együtt létezés. Ez a végtelenségélmény. A végtelenségélmény egyidejű viszony minden létezővel. Elkülönülés nélküliség. Kölcsönösség és köztesség.

„Az ég s föld közét elhagyva lebeg minden irányban érző szellemem."

(Li Taj-po)

Az abszulútum a legfenségesebb és legizgatóbb idea.

A vele való azonosulás (megismerés) a teljessé válás: ég és föld összeborulása.

„Akkor a messzeható isten, a Menny-atya / Termékeny esőként boldog neje ölébe szállt." (Vergilius) Azaz Jupiter Juno asszony, a Föld ölébe szállt, így valósult meg a teljesség. Azóta minden Jupiterrel teljes, *„hiszen minden csupa isten: / nézd a magas mennyet, habözön színét, vagy a földet; / nyáj, barom és ember, valamint a vadállati csordák, / és ami csak születik, mind néki köszönheti létét; / hogyha feloszlik a test, ide tér meg idővel a lélek, / mely soha meg nem hal, hanem élve nyilall a magasba / s fenn az egek boltján csillag lesz újra belőle."* (Vergilius)

Ott van hát az ember otthona, élve és holtan – ezért vágyik oly nagy akarással egyesülni vele. Ott lét és nemlét eggyé válik, a túlnaniban leli meg vigaszát és békéjét.

„Lelkét betöltötte a Nemlét szerelme." (Li Taj-po)

Minden kultúra rátalált, hiszen nincs más, ami felemel.

A lét és nemlét szerelme – a végtelen.

A régi ázsiaiak számára a túlnanival való ismerkedést igencsak megkönnyítette jól őrzött *panteizmus*uk. Ők olyannyira a végtelenbe helyezték a létezés minden formáját, hogy erről külön nem is igen értekeztek. Tudták jól, hogy helytálló elképzelés a természetet istenségnek tekinteniük (deus est omnia), és azt is tudták, hogy nincs más útja a végtelenhez való közelférkőzésnek. Ebből származik a természetkultuszuk, és a természetkultuszból a nőkultuszuk. A keresés együttes, közös céljává lett a végtelen és a természet, és ugyanott kell lennie valahol a nőnek is – hiszen azonos velük.

A tízezer változással azonos.

Ismeri a létet és a nemlétet.

Átjár a határokon.

Ő az *egy.*

*

„A Csianghszi-beli Meng Lung-tan egy Csu nevű írástudónál szállt meg a fővárosban. Egy alkalommal betévedtek valami kolostorba, ahol azonban sem tágas csarnokot, sem elmélkedő cellát nem találtak. Egyetlen öreg vándorszerzetesre akadtak, aki a tanyáját éppen itt ütötte fel. Mikor meglátta a látogatókat, rendbeszedte ruháját és üdvözölte őket, majd mutogatni kezdte a látnivalókat. A csarnokban Cse-kung szobra állott, kétoldalt a falakat pedig oly nagyszerű festett

képek borították, hogy rajtuk az emberek és állatok szinte éltek. A keleti falképen égi virágoslányokat láttak, akik közül az egyik még leánycopfot viselt, szedte a virágokat és mosolygott, cseresznye-ajka mintha mozgott volna, szeme nedvessége már-már kicsordult.

Csu nem tudta levenni róla a szemét. Teljesen belekábult a nézésébe, elvesztette tájékozódását. Egyszerre könnyűnek érezte egész testét, mintha felhőn lovagolna, és máris a falikép kellős közepén találta magát.

Egymás mellett sorakozó csarnokokat és személyeket látott, de másokat, mint az emberi világban. Ott ült egy öreg szerzetes és a Tant magyarázta, nagyszámú hallgatóság vette körül. Csu közéjük keveredett. Egyszerre mintha valaki finoman megrántotta volna a kabátját. Megfordult, és a hajadoncopfos lányt látta maga előtt. Az rámosolygott és elszaladt. Csu utána eredt, s kanyargós, nyitott folyosón át egy kis házig követte, ott azonban habozni kezdett. De a lány visszanézett rá, s kezében a virágokkal intett, hogy csak jöjjön utána, hát gyorsan belépett.

A szoba csendes volt és üres. Csu átölelte a lányt, az pedig nem nagyon tiltakozott, s elmerültek a szerelem gyönyöreiben. Aztán a lány elment, lelkére kötve Csunak, hogy maradjon csendben, és bezárta az ajtót. Éjszakára azonban visszajött.

Így ment ez néhány napig. Akkor a lány társnői észrevettek valamit, keresni kezdték, és felfedezték a fiatalembert. Évődve mondták:

– Talán már úrfi van a hasadban, és még most is ezzel a hajjal jársz, mint egy szűzleány?

Hajtűket adtak neki és fülbevalókat, a haját meg feltornyozták. A lány szégyenében egy szót sem tudott szólni.

– Nővérkéim – szólt most az egyik –, ne maradjunk sokáig, mert félek, hogy megharagszanak! – Azzal kacagva mind elszaladtak.

Csu a kedvesét nézte. Magasra tűzött főnix-kontyával, lecsüngő fülbevalóival még bájosabbnak látta, mint azelőtt, kislányosan. Körülnéztek, s hogy senkit sem láttak, elmerültek az enyelgés örömeiben. Értelmük elhomályosult, s már-már a gyönyör tetőfokára jutottak, ám egyszerre bőrcsizmák döngése, lánc csörrenése, heves szóváltás ütötte meg a fülüket. A lány ijedten felugrott, és Csuval együtt kikémlelt. Odakinn egy aranyos páncélba öltözött lakkfekete pofájú alak állott, lánccsomóval és husánggal a kezében, a lányoktól körülvéve.

– Mind itt vagytok? – kérdezte a szellemvitéz.

– Mind – felelték a lányok.

– Ha valami halandó bújt el itt nálatok – folytatta az –, jelentsétek rögtön, hogy utóbb meg ne bánjátok.

– Nincs itt senki! – mondták kórusban a lányok.

Az aranypáncélos rettentő pillantással megfordult, hogy felkutassa a rejtőzködőt. Csu kedvese nagyon megrémült, arca halottszürkére vált.

– Bújj gyorsan az ágy alá! – szólt kapkodva, azzal felnyitott a falban egy kis rejtekajtót és elmenekült.

Csu feküdt az ágy alatt, lélegzeni is alig mert. Hallotta, hogy a nehézcsizmás bejárja a szobát, majd kifelé megy. Döngése lassan elhalt a távolban, s ez kissé megnyugtatta. Ám kívülről továbbra is állandó jövés-menés, beszélgetés hallatszott. Sokáig kuporgott, így összenyomorodva, a füle zúgott már, mintha tücsök ciripelne benne, a szeme pedig égett, mint a tűz! Úgy érezte, nem bírja tovább. Mégis türtőztette magát, és várta a kedvesét, nem is gondolkodva rajta, mi lesz a sorsa.

Ezalatt Meng Lung-tan a csarnokban mindent megnézett már, és nem találta barátját. Gyanakodva kérdezte a szerzetest, hogy ugyan hol lehet.

– Elment, hogy meghallgassa a Tant – nevetett a szerzetes.

– Hová? – faggatta a másik.

– Nem messze – felelte az öreg. Néhány pillanat múlva ujjával megkopogtatta a falat, és így kiáltott: – Csu uram! Hol kószálsz ilyen soká?

S most meglátták Csu alakját a falon, a festményen, félrehajló fülekkel hallgatózva, figyelő helyzetben.

– Útitársad jó ideje vár rád! – kiáltott a szerzetes.

Csu lebillent a falról, s ott állt mereven, mint a fa, kimeredt szemmel, reszkető térddel. Meng Lung-tan meghökkenve, de nyugalmat erőltetve magára, kérdezte, hogy mi történt vele. Hát az történt, hogy feküdt az ágy alatt, s mennydörgésnek hallotta a szerzetes kopogását. Erre bújt elő, hogy megnézze, mi az.

Mindnyájan a képre néztek, és látták, hogy a virágoslány kontyba tornyozva viseli immár a haját, többé nem szűzlány módra. Csu ijedtében földig hajolt a vén szerzetes előtt, s azt kérdezte, hogyan lehetséges ez.

– A látomások – nevetett az öreg – az emberből magából születnek. Mit is mondhatna egy vén szerzetes!

Csunak minden jókedve odalett, a válasz nem elégítette ki. Meng Lung-tan is csak bámult, semmit sem értett. Fölkerekedtek hát, leszálltak a lépcsőkön és tova mentek."

(A falfestmény
Pu Szung-ling elbeszélése, 17-18. sz.)

„Látomás lesz létezéssé, s létezés lesz látomássá. / Semmi lesz valamivé, / valami lesz semmivé." (Cao Hszüe-csin) *„Az érzékek felismerik / az elme képzelgéseit. / Hamis és való, innenső / és túlsó – szétválasztható."* (Cangjang Gjaco)

Vagy mégsem?

(Az idézett sorokat fordította *Kosztolányi Dezső, Lakatos István, Sári László, Szerdahelyi István, Tandori Dezső, Weöres Sándor)*